

A francia szellem döntő befolyása félreismerhetetlen módon nyilvánul a szentkirályi tympanon domborművén is. Mesterében nem kell azonban francia művészt látnunk; olyan mester lehetett, a ki részese volt az immár nemzetközivé vált uralkodó iránynak. Talán a jaáki műhelylyel állott összefüggésben, a mire nézve további összehasonlító tanulmányok még fölvilágosítást nyújthatnak. Bizonyára nem volt elsőrangú mester; műve az egykorú előkelő szobrászati alkotásokhoz hasonlítva, nem egy gyöngeségről, szerényebb képességről tanuskodik, de a maga egészében, érdekes kompozíciójával, monumentális stílusával, érett technikai kivitelével fontos és tanulságos (példája) emléke a középkori szobrászat magyarországi fejlődésének.

Éber László.

Magyar és török lovasság összecsapása egy 1626-iki puskáról.

POZSONYI PUSKAMŰVESEK S A RÉGI MAGYAR PUSKAMŰVESSÉG.

A puska használatával, leszámítva talán a legelső kísérleteket, egyidejű a magyar puskaművesség kezdete. Annyi bizonyos, hogy Mátyás királynak már voltak puskásai (*magistri pixidum*, *pixidarii*), mint nápolyi követének, Veronai Gábor egri bibornok-püspöknek írt s 1481 márczius 10-én Zágrábban kelt levelében olvasható.¹ I. Miksa császár, ki sokban utánozta Mátyást, 1499 körül látta el a landsknechtek egy részét könnyű kézi fegyverekkel, melyek jóval rövidebbek és könnyebbek voltak, mint a szakállaspuskák, sőt a későbbi muskétáknál is kisebb volt e kézi fegyverek súlya.² Egyenes adat hiányában is elmondhatjuk Mátyás királyról, hogy mint az ágyúkat, a puskákat is itthon készítette.

A halála utáni évekből már közvetlen adatokkal is rendelkezünk. Neve-

¹ Scire potest paternitas vestra, que sepius presentibus oculis vidit, gentes armorum apud nos tripartito distribui ordine . . . In tertio ordine pedites sunt, et hi quidem diversis ordinibus distincti, horum enim alii gregarii sunt, alii armigeri, nonnulli clipeati . . . Sunt preterea *magistri pixidum*, qui sciunt trahere ex *sclopetis*, ex huiusmodi *minoribus instrumentis*. Verum non ita strenui et utiles sunt, uti *pedites ad trahendum ex pixidibus*; sed post clipeatos in initio conflictuum, antequam scilicet manus conferant, item ad expugnationes castrorum et defensiones maxime utiles sunt; itaque volunt et isti habere tantum, quantum *pedites gregarii*. Apud nos vero ista consuetudo observatur, quod quantacumque peditum summa sit, quinta pars ex *pixidariis* constituatur. (Fraknói V.: *Mátyás király levelei*. Budapest, 1895. II. 107. l.)

² Boenheim W.: *Handbuch der Waffenkunde*. Leipzig, 1890. 455. l.

zetesen csakhamar azután, hogy Németországban feltatálták a tűzkövespuskát, az egri püspökség főkormányzója egy Cseh Gáspár nevű várszolgát küldött ki, hogy Hippolyt püspök számára vásároljon «egy puskát azokbul, melyeket kövel gyujtanak meg». Ezt aztán a kormányzó elküldte Ferrarába s egyúttal intézkedett, hogy nálunk is készítsenek hasonlókat. *Miskolczon* állították elő e puskákat, melyeket aztán Hippolyt Ferrarába vitetett; egynek az ára négy arany forint volt, míg a közönséges puskáké két arany.¹

Majd a Szepességen lendült föl a kézi tüzi fegyverek gyártása, mint Iglón, Gölniczbányán, Késmárkon, Lőcsén, a XVII. század folyamán pedig különösen Krompachon (Korompán).

Aztán elterjedt Felső-Magyarország többi városában is.

Kassán már 1510-ben készítettek puskaágyakat, de a csöveket még a XVI. század derekán is a Szepességen vásárolták.² Kemény L. közleményei szerint, melyek a régi kassai iparos életről a kassai városi levéltár adatai után időnkint az Archæologiai Értesítőben jelennek meg, 1573-ban tűnik föl a legelső kassai puskaműves, Lang Jakab neve. Mint ez, a későbbiek is német nevűek s valószínűleg jobbára németországiak, a miért már 1636-ban elváltak a magyar lakatos czéhtől; ilyenek Schirger vagy Sürger Orbán (1626—43 kör.), ki 1626-ban kapott polgárjogot, Schindler János (1628), Mentzel János (1631—47 kör.), Schwab Kristóf (1633—1642), Vonner János (1642), Schmidt János (1646—47) stb. Csak nagykesőn, 1762-ben találunk egy magyar nevű kassai puskaművest, Muhy Jánost (1762).³

Már előbből, 1556-ból említenek ugyancsak a kassai oklevelek egy Kovács Mihály nevű jászói puskaművest.⁴ Mint ez, a sárospataki puskaművesek is magyarok voltak. 1608-iki czéhlevelük magyar nyelvű s így szabja meg teendőiket: «Puskagyártó tartozzék csinálni jó kézi puskát, mely legyen aczél; más jó puskát, azt is aczéllal mind agyával egyetemben elkészítvén; harmadszor jó taplós puskát.»⁵ Beszterczebányán 1634 körül Hartmann Gáspár volt híres puskaműves, ki nemcsak I. Rákóczi György számára dolgozott, hanem a «bavariai herczegnek és a császár (II. Ferdinánd) fiának, az királynak» (III. Ferdinándnak) is csinált puskákat «demeczki vasbul, nagy drága és erős szerszámból».⁶

Körmöczbányáról ismeretes Tienes János puskaműves, a kinek jó magyar neve alighanem Dienes volt.⁷ A pozsonyi ezen időbeli puskaművesek közül a

¹ Századok. 1870. 679. l.

² Kemény L.: Arch. Ért. 1905. 271. l.

³ Arch. Ért. 1901. 79. — 1905. 271., 272. — 1906. 57., 58. — 1910. 263., 349.

⁴ Kemény L.: Arch. Ért. 1905. 271.

⁵ Tört. Tár. 1893. II. 375.

⁶ Duchon Menyhért tiszttartó, 1634. Sáros várában kelt levele Rákóczi Györgynek. (Arch. Ért. Régi f. XII. 1878. 183. l.) III. Ferdinándnak több puskája van a bécsi udvari fegyvergyűjteményben, ú. m. a XXXIII. teremben a 68—69. számú 1648-ból s a 73. számú 1638-ból, H. F. jelzéssel, ezek azonban 1634 utániak s az utóbbinak a készítője is nyilván más volt és nem Hartmann Gáspár, így legfőlebb a 81. számú puska jöhet számba, mint az ő készítménye, mely teljesen hasonló a 68—69-ikhez s valószínűleg szintén III. Ferdinándé volt. (Führer durch die Waffensammlung. Wien, 1889. 185—186. l.)

⁷ Arch. Ért. 1905. 272.

XVII. század utolsó negyedében működött Neiman vagy Neuman Gáspártól maradt fenn néhány fegyver, melyekről alább fogunk részletesebben szólni. Rajta kívül alig egy-két olyan régebbi magyarországi puskaművesről van tudomásom, kinek készítményei is ismeretesek. Ilyen Neistner Ferencz budai puskaműves, kitől egy kerekcső puskára vésett díszítményű lakatszerkezete van a M. N. Múzeumban FRANTZ NEISTNER IN OFEN fölíráttal. (Lelt. 83. sz.) A másik volt Hacher Dávid Pesten; tőle 1844-ben Kiss Ferencz gyűjteményével egy kerekcső puskát szerzett a M. N. Múzeum; a készítő neve: DAVIT HACHER IN PEST a lakatszerkezetre van vésve. (Lelt. 13. sz.)¹

1. ábra.

Az ostromolt városból való kivonulás s az árulók kivégeztetésének jelenete az 1626-iki puskaról.

Egyébként pedig inkább csak sejtjük néhány XVI—XVII. századbéli fegyverről, hogy hazánkban készült, de biztosan nem tudjuk, a készítő neve pedig egészen ismeretlen.

Igy pl. valamelyik nyugatmagyarországi városban készülhetett az a két, XVII. századbéli díszpuska, melyek közül egyik Jankovich Miklós gyűjteményéből, a másik pedig néhai Pulszky Ferencz ajándékából került a M. N. Múzeum fegyvergyűjteményébe.

Amaz (1—5. ábra, cím- és zárókép) 1626. évszámmal van ellátva, gyöngyház, csont és zománcozott rézberakással gazdagon díszítve s különböző vadászati jelenetek mellett valamelyik vízzel körülvett magyar város (Jankovich lajstroma szerint Székesfejérvár, de talán inkább Győr) ostromát, magyar és török lovasok összecsapását, török basa s alatta nyugati vértzetben levő fiatal férfi képét ábrázolja. (Arma Jankovich 5. Lelt. 2.)²

Emez (6—9. ábra) Apulus olajfává változása³ s egyéb mythologiai stb.

¹ Részletesebb leírását l. Majláth Bélától: A Tört. Kiáll. Kalauza. 1886. 325. l. 1234. sz.

² Győr ostromára azért gondolhatunk inkább, mert egyik jeleneten, mely császári csapatok egyik várkapun való be- s másikon való kivonulását tünteti föl, az árulók (gróf Hardegg Ferdinánd várkapitány s Perlin Miklós alkapitány) kivégeztetése is ábrázolva van. A várostrom képe megjelent A Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene. Budapest, 1902. 154. lapján.

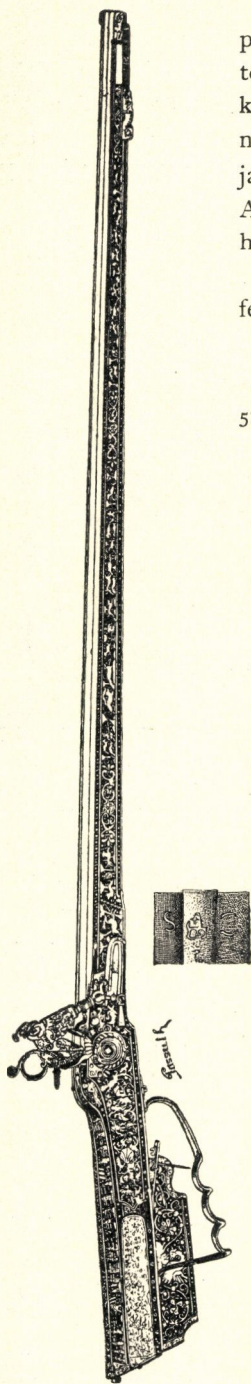
³ Ezt a jelenetet l. u. o. 147. l.

jelenetek mellett 1670, 1671 és 1673 évszámmal s Kőszeg czímerével elefánt-csont-lapon Kőszeg ostromát tünteti föl. (Naplósz. 210/1874. 11.)

Jó félszázaddal régibb ezeknél egy kétcsővű kerek pisztoly a herczeg Esterházy-család fraknoi várában ; készítőjének neve, a csőre ütött bélyeg, szerint H betűvel kezdődött. Magyar eredetét a tusán levő elefántcsont jele-
nete mutatja, mely egy oroszlánnal szembe vágatató, jobb-
jában hegyes tört tartó pajzsos magyar lovast ábrázol.
A lovas viselete s fegyverzete a XVI. század hatvanas-
hetvenes éveire mutat.*

Talán erdélyi készítmény, tekintve, hogy más erdélyi
fegyverek is vannak a herczeg Esterházyak fraknoi várában.

* Szendrei J.: Magyar hadtört. emlékek. Budapest, 1896, 510—
511. l. 3062. sz.

2. ábra.

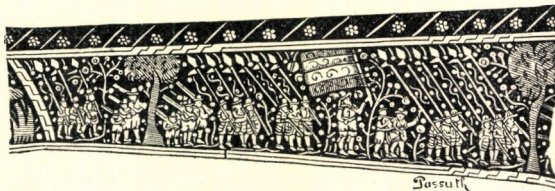
Az 1626-iki puská és bélyege.

3. ábra.

5. ábra.

4. ábra.

Részletek az 1626-iki puskáról.

Ilyen kétkerekes muskéta Corona (Brassó) jelzéssel és 1632. évszámmal s gazdagon ellátva áttört, vésett és vert ezüst diszítványokkal, alakokkal és jelenetekkel, minők: szarvas, sárkány, kürtös angyalalak, állatalakok közt

7. ábra.

8. ábra.

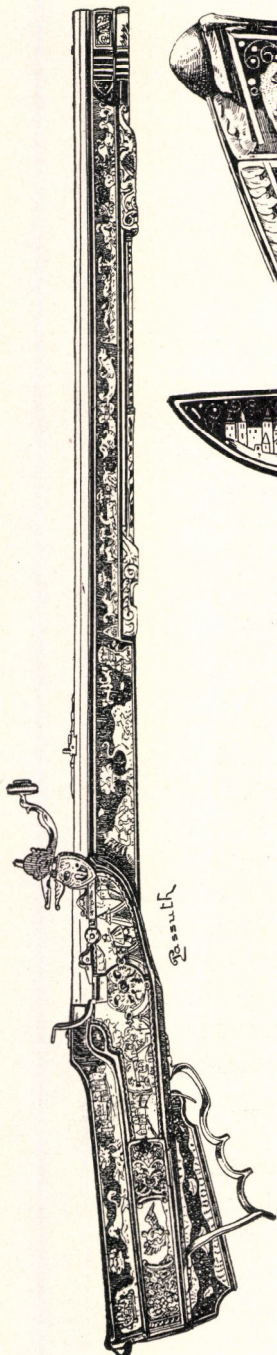
9. ábra.

Részletek a Kőszeg ostromát ábrázoló puskáról.

nyilazó férfi s lenyilazott nő, lovas vadászkutyával, török és magyar kopjás lovas, vaddisznó, sólymok, papagály, hadi és vadászati trofeumok, virágok, lombozatok.¹

Egy másik muskéta két meztelen alak által tartott korona alatt a három farkasfognak ábrázolt Báthory-czimert tünteti föl A. B. betűkkel, melyek egy későbbi fölirat szerint (Andreas Báthori, Princ. Transy. 1597.) Báthory András nevét jelentenék, de a bibornoki kalap hiányában inkább tarthatjuk hasonnevű unokaöccse, Báthory Zsófia atyja nevének. A czímer kidolgozása különben nagyon mögötte marad a lakatszerkezet és szerzőlemez vésett és áttört alakjainak (csalmás, buzogányos, török lovas, nyilazó lovasok, szarvas, agár, róka stb.), különösen pedig a tusa bevert aczéllindás virágainak, mely utóbbiak négy más fraknoi muskétán is előfordulnak.²

A brassai ág. főgymnasium birtokában is van néhány kerek-lakatos puska, melyek erdélyi (brassai) készítményeknek tekintethetők. Egy, mely gazdagon van diszítve elefántcsont-berakással, díszes renaissance virágokkal, mythologiai és allegorikus alakok-

6. ábra.

Puska Kőszeg ostromával.

¹ Szendrei J. id. m. 379—381. l. 2790. sz. — Majláth B.: A tört. kiáll. kalauza. 34. l. 1184. sz.

² Szendrei id. m. 472—474. l. (V. ö. 470—471. l. 3026. sz. — Majláth

kal, röviden ismertette van Szendreinél,¹ a csőbe ütött elmosódott koronaforma jegy alatt Z L betűs s a szerszámlemezbe ütött B P betű alatt nyíllal átszúrt égő szívet ábrázoló bélyeggel együtt; a cső alatti kis elefántcsont-lap fölíratát: HANS HER | MAN 1602, nem közli Szendrei.

Két más, egymáshoz hasonló kerekcsont puskát nem találtam meg Szendreinél, bár ezek is itt voltak az 1896-iki ezredéves kiállításon. Úgy ezeket, mint az előbbi 1897 június havában néztem meg körülményesebben; hazai eredetét a zárlemezekre karczott magyar ízlésű virágok mutatják; ugyanott vadászati jelenet van bekarcolva, ú. m. kürtölő vadász s nyargaló üdő, nyomában kutyával: a csontberakás nyulat fogó és nyargaló rókát ábrázol. A tusán fatörzsön álló sas látható. A vontcső nyolczoldalú.

Ugyanezen utam alatt Nagyszebenben láttam egy 1600 körüli, zárlemezőn bekarcolt tulipánnal díszített keréklakatos puskát, melyet a nagyszebeni Bruckenthal-Múzeum 1880-ban kapott ajándékba a szebeni káptalantól. Valószínűleg nagyszebeni készítmény.

De aztán hanyatlani kezdett az erdélyi puska-művesség. A XVIII. század első felében rossz szerkezetű fegyverek voltak Erdélyben, csak akkor kezdtek jobb fegyvereket használni, mint Ujfalvy Sándor, a harminczas-negyvenes évek híres vadásza írja a kolozsvári múzeumi könyvtár birtokában levő emlékirataiban, midőn báró Bánffy Farkas († 1761) erdélyi királyi táblai elnök ezek helyett Lazaro Lazarino-csőket hozatott, melyek aztán úgy elszaporodtak, hogy a XVIII. század vége felé már alig volt nemesi ház, hol a falon ne csüngött volna ilyen cső. Mindamellett a háromszéki székelyeknél még azután is használatban voltak a durva készítésű, hosszú vadászpuskák, tenyérnyi széles aczéllal és nagy kovával; mint Ujfalvy Sándor írja, legfőlebb falusi cigány kovácsgyárából kerültek ki. Ebből az időből Vokal Prokop kolozsvári puska-művestől van egy fegyver a M. N. Múzeumban. (26/1896, 1. Hadt. N.) A jelesebb erdélyi fegyverkészítők közé tartozott Böszörményi Ádám Marosvásárhelyen, ki 1817 augusztus 14-én halt meg negyvenöt éves korában; sírköve, melyet a «szeretett férjnek, jó atyának, gondos házigazdának» emelt családja, ma is látható a marosvásárhelyi temetőben; az ő általa készített pisztolyokat szokta használni a golyólövésben kiválóan jártas gróf Korniss Gáspár; nyereg-kapáján függött — írja Ujfalvy S. — rendkívül hosszú pár pisztolya, Marosvásárhelyt a Böszörményi készítménye; ezekkel úton-útfélen madarat, kutyát, macskát, néha vadat is futtában, röptében lőtt. Böszörményi készítményeiből eddigelé egyetlenegy darab sem került a kezembe, bár 1895-ben nagyon utána jártam, hogy bemutathassuk az ezredévi kiállításon. Ép úgy nem láttam egy másik, ezen időtájban élt magyar puska-műves, az aradi Simon Imre készítményeit, ki mint zalamegyei eredetű nemes, Zalamegye 1819-iki bizonyítványa alapján vétetett föl 1820-ban az aradmegyei nemesek sorába.²

Általában a kováspuskákon még csak elvétve található egy-egy magyar puska-műves neve, mint a már említetteken kívül Alexi Lőrincz (Lőcse), Floch

¹ Szendrei id. m. 553—554. l. 3213. sz.

² Márki S.: Aradm. és város története. Arad. II. 707.

Domokosé (Pest), Gaichlingeré (Szombathely), Jung Jánosé (Bazin), Stranski Ferencé (Fraknó),* Zschernich B.-é (Nagyszombat). Leggyakrabban fordulnak elő a pozsonyiak, a kik a XVIII. század folyamán a legszebb s legjobb fegyvereket készítették nálunk s nemcsak a közelben lakó főurak, gróf Pálffyak (Pozsony, Királyfa), gróf Erdődyek (Galgócz), gróf Keglevichék (Kistapolcsány) stb., hanem az udvar számára is dolgoztak.

II. ábra.

IO. ábra.

Készítményeiket a velük szorosabb kapcsolatban levő bazini és nagyszombati fegyverekkel együtt a következőkben ismertetem :

I. Czermak pozsonyi puskaműves a XVIII. század hetvenes éveiben. A M. N. Múzeumban vannak tőle :

1. Kovásból kapszlisra átalakított vontcsővű puska (10. ábra), a cső

* Szendrei id. m. 497. l. 2061. sz. — 652. l. 3423. sz.

nyolczoldalú, tusája sárgaréz-lemezes. A cső alján CZERMAK neve van ezüsttel berakva s kis tojásdad-alakú lemezre pedig az átalakító puskaműves KÓKAY R. Szeged neve van bekarcolva. A zárlemezen elmosódott betűkkel [Czermak] a Presburg olvasható, Naplósám 32/1896. I. H. N.

2—3. Egy pár pisztoly (11. ábra), hengerded-alakú s külső felén bordázott csővel; a bordázat a zárlemezen és a töltővessző tokján ismétlődik s kékre volt fúttatva, épp úgy, mint a cső alja s a kakas. A serpenyő alatti rugó két szára közé CZERMAK, a rugó alatt 1777 évszám van bekarcolva. Naplósám 13/1897. 14—15 H. N. Báró Orczy Béla ajándéka.

A *kistapolcsányi*, előbb a gróf Keglevich-család, majd néhai Károly Lajos főherceg, most pedig József főherceg birtokában levő kastély fegyverei közt:

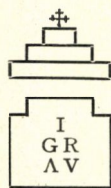
4. Kováspuska, lapos tölcseres csővel, rajta CZERMAK fölirattal. A tusa töve címertartó aczéllappal van ellátva. A lakatszerkezeten ismétlődik a puska-műves neve: CZERMAK PRESPURG. Ki volt állítva az 1896. évi ezredéves kiállítás vadásztörténeti csoportjában. (Tört. Kal. III. 49.)

Néhai gróf Pálffy János bazini várában több fegyvert őriztek tőle; ezek:

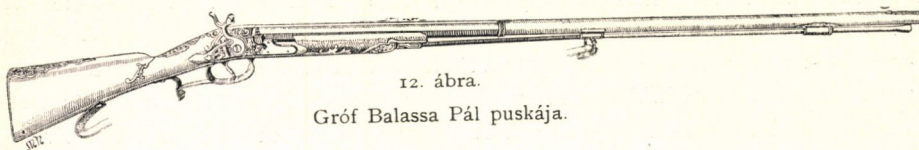
5—8. Négy egyforma kiállítású puska, egycsővű, kovás, a vontcső kékes-barna, alja nyolczoldalú, felső része hengerded, köztük gyűrűtagozattal. A cső aljára két vörösréz bélyeg van benyomva, az alsóban vágató egyszarvúval, a felsőben korona alatt CZ | ERM | ACC nevével. Zárlemezen ismétlődik neve: Czermak, Prespurg. Ágyához egész végig három áttört, feketés aczélpánt szorítja a csövet. Oldal- és tusalemez kékes-fekete acél s vésett kartusok díszítik. A ravaszt faragott kartusos fakeret veszi körül. Faragott kartusok díszítik a tusát is. Tövén kétfejű sast utánzó, ezüst címertartó van, a Pálffy-czímerrel. Egész hossza 119.5 cm. A cső hossza 80.5, átmérője 2, kalibere 1.8 cm. Az egyes puskák 1, 2, 3, 4 számozással vannak ellátva. (Leltári száma 130—133.)

9. Puska, egycsővű, kovás; a feketére fúttatott s alul nyolczoldalú, felső részén hengeralakú cső. Santos Bustindui, híres valenciai puska-művestől való; a cső aljába nyomott két sárgaréz bélyeg közül a felsőben korona alatt IVAN | SAN | TOS neve van, az alsó ágaskodó oroszlánnal van ellátva.* A főszerelő puska-műves neve az egyszerű acél zárlemezen olvasható: Czermak Prespurg. Az oldal- és tusalemez kékes acél, vésett rokokó díszítéssel. A faragott ékítésű tusa tövén ezüst címertartó van a Pálffy-czímerrel. Egész hossza 146 cm. A cső hossza 106.5 cm., átmérője 2.2, kalibere 1.8 cm. (Leltári száma 84.)

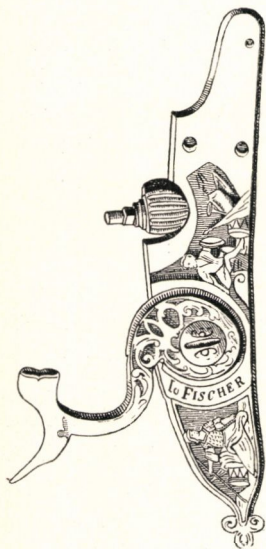
10—11. Egy pár pisztoly, egycsővű, kovás. A cső, mint az előbbi, külföldi eredetű; alul nyolczoldalú, hengeralakú végétől gyűrűtagozat választja el; aljába sárgaréz bélyeg van beütve. Az egyszerű acél zárlemeze CZERMAK, az oldallemezre PRESPURG van bevésve. A ravaszt faragott, kartusos fakeret veszi körül. A tusa fejét négyszirmú virággal díszített aczéllemez borítja. A tusa előrészenek alján faragott kartus van. Egész hossza 58.5 cm. A cső 33.5, átmérője 2.2, löőr 1.7 cm. (Leltári száma 365—366.)

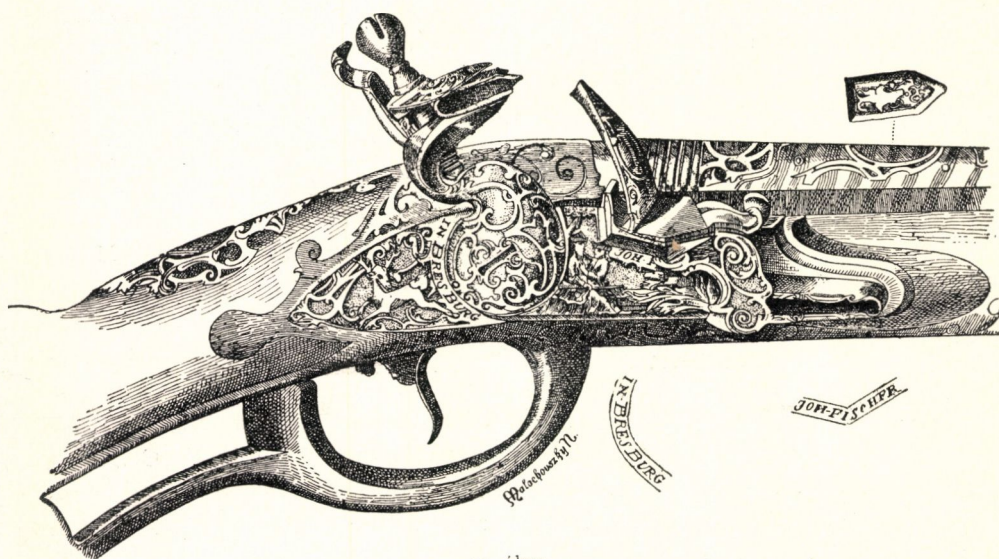
* A Bustindui-bélyeg 1. Boheimnál. Waffenkunde 667. 1.

12. ábra.
Gróf Balassa Pál puskája.

13. ábra.
Részletek gróf Balassa Pál puskájáról.

14. ábra.

A gróf Drohojowsky-féle fegyverek közt néhai Roger Adolf régiségkereskedőnél láttam:

12—13. Egy pár kapszlis-pisztolyt. Fölirata a szerszámlemezen CZERMACC, az oldallemezen PRESPVRG. A csőre kissé kopott, sisakos, lovas vitéz van domborúan kiverve, alatta Venussal. A tusafőn domborműves csatajelenet van, a tusa tövéen hercegi czímer.

II. *Englis* Antal pozsonyi puskaműves.

Néhai Károly Lajos, jelenleg József főherczeg és magyar kir. herczeg kistapolcsányi kastélyában van egy általa készített kováspuska. Fölirata a lakatszerkezet mellett ANDONI ENGLIS — A PRESPVRG. A cső lapos tölcseridom, a zárlemez s a puska külső oldalán levő lombozatos sárgaréz-lemez bekarcolt és domborműves előállítású vadászati jelenetekkel van díszítve.

III. *Fischer* János pozsonyi puskaműves.

A M. N. Múzeumban a következő fegyverek vannak tőle:

1. Kapszlisrá átalakított egycsővű puska (12—13. ábra); a cső alsó fele nyolczoldalú, felső fele hengerded, rajta Mars kopott, ezüst berakású képével. Lakatszerkezetét domború Bellona és pajzsos ülő alak, valamint hadijelvények díszítik, a tusa indafaragványával s vadászati jeleneteket föltüntető sárgaréz-lapokkal van ellátva. A domborműves jelenetek és bekarcolt díszítések a következők: *a)* oldalt a cső tövénél lombozatok közt pihenő puskás vadász, előtte leterített vadkan, hátrább legelő szarvasűnő féltete s hegy tetején vadászkastély látható; *b)* a tusa alján lombozatok közé foglalt medaillonba rokokó öltözetű kürtölő vadász van bekarcolva; *c)* a tusa talpát bekarcolt inda díszíti; *d)* a tusa nyakán levő medaillonba a Balassa-czímer (bőlnyfej és sisakból kiemelkedő, mindkét lábával kardot tartó koronás sas), valamint gyarmati gróf Balassa Pál († 1770) gömöri főispán és főpohárnokmester nevének kezdőbetűi: C(omes) P(aulus) B(alassa) — (e) G(yarmat) vannak bevésve; a sisakkal takart medaillont két kürtölő, félmeztelen ifjú és ülő vadember tartja; *e)* a tusa aljának belső felén lombozatok fölött félmeztelen férfi látható; *f)* a ravasz sátorlemezét medaillonban domború Diana s a medaillon körül lombozatok ékítik. A puska egész hossza 1½ méter, ebből a cső 111 cm. A cső átm. 2, kalibere 18 cm. El van látva töltővesszővel és vállszíjjal. A puskát az 1896-ik évi ezredéves kiállítás vadásztörténeti bizottsága szerezte a fejérmegyei dinnyési déli vasúti állomástönöktől s a kiállítás után a M. N. Múzeum hadtörténeti gyűjteményének ajándékozta. Naplósám 12/1897. 10. H. N.

2—3. Vadászpuska, egy pár egycsővű (14. ábra), kovás, ezüst fölszereléssel. A damaszkcső hengerded, alján nyolczoldalú, benyomott ötszögű sárgaréz-bélyeggel ellátva, nyelvén egyik puska 1, másik 2 számjellel; a csövet ezüst berakás és öt apró vérvörös kő díszíti. A kakas vésett alja lombozattal, a zárlemez futó szarvasba harapó kutyával s két vadászszal, továbbá JOH. FISCHER — IN BRESBURG puskaműves nevével van ellátva. A tulsó oldalra domborműves ezüstlemez van erősítve, pihenő szarvassal és vadászkutyákkal. A ravaszt ezüstlemezes fakeret veszi körül, a lemezre ülő kutya van vésve. A tusa tövébe domború lombozatokkal díszített ezüst címertartó van erősítve, alján szintén ezüstlemez van, melyre arabeszk alapon álló szarvas, föntebb vadászkutya

van vésve. Hossza 143 cm., a cső 104 cm., átm. 2 cm. A N. Múzeum 1902-ben szerezte. Naplósám 18/1902. 1—2. H. N.

4. Puska (15—17. ábra), kovásból kapszlissá átalakítva, nyolczoldalú vont damaszkcsővel, mely berakott ezüst czirádával s török fővel van ellátva, a cső alatt sárgaréz pajzsban a herceg Eszterházy-czímer (kardot tartó griff) látható. A kakas alatt JOHAN. FISCHER, oldalt PRESPVRG puskaműves neve van bevésve; a zárlemez a fölirat mellett Mars, Bellona és hadijelvények díszítik. A puska oldalán és a tusán domborműves sárgaréz-lemezek vannak, az oldal-

15. ábra.

17. ábra.

lemezen rokokó disztítés közt vadkantól fellökött és egy másik, oroszlánon ülő alakkal, a tusán nyulat tartó s elejtett őzre lépő vadászszal; a tusa talpán levő lemezre rokokó öltözetű, kivont kardot tartó lovas van bekarcolva. Hossza 116 cm. A cső hossza 78, átm. 2·8, kalibere 1·4 cm. Naplósám 44/1902. 1. H. N.

A bécsi udvari Kunsthistor. Sammlungban:

5. Damaszkcsövű flinta, rajta a következő jelenetekkel: a zárlemezen ülő nő van ábrázolva kutyával, aztán angyaltól vont csónak, benne szarvas és gyermek, a tusa sárgaréz-lemezén vágató magyar vagy török lovas kivont pallossal. A fölírat: IOH. FISCHER — PRESPVRG. (Saal XXXIII. No. 143.)

Néhai gróf Pálffy János bazini kastélyában hét puskát őriznek tőle; ezek:

6. Egycsövű, kovás puska, hengeralakú, csőve feketére van futtatva, alján vastagabb, szaruban végződő ágyához bekarcolt diszű rézpánt szorítja. Zárlemezen puskával célzó vadász s nyul van bevésve JOH. FISCHER PRESPVRG névével. Oldalán sárgaréz indadisztimény van erősítve. A sárgaréz sátorlemezt lombozat, arabeszk s női mellkép disztíti. A tusát kartusos sárgaréz-lemez borítja. Ugyancsak sárgarézből készült a címertartó, benne meglehetősen ügyetlenül a Pálffy-czímerrel. Hossza 147 cm. A cső 111·5 cm., átmérője 2·2, löőr 2 cm. (Lelt. sz. 69.)

7. Egycsövű kováspuska; a cső damaszk, alul nyolczoldalú, végén hengeralakú, berakott ezüst arabeszkekkel disztítve. Zárlemezen szarvasra lövő vadász és JOHANN FISCHER IN PRESPVRG neve van bevésve. Oldalára sárgaréz inda van erősítve. A sárgaréz sátor- és tusalemezt kartusok disztítik. A sárgaréz címertartóba a Pálffy-czímer van bevésve. Egész hossza 123½, a cső hossza 85½, átmérője 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 77.)

8. U. a., a cső damaszk, hengeralakú, alján berakott arany arabeszkekkel réz török bélyeg van beütve. Szaruban végződő ágyához vésett disztítésű, aranyozott sárgaréz-lemez szorítja. A kakast és zárlemezt vésett aljú lombozat disztíti, a puskaműves névével: JO. FISER IN PRSPV... Oldallemez sárgaréz, lombozatok közt pihenő, nagyon ügyetlen kivitelű vadászszal s mellette fekvő állattal. A sárgaréz tusalemezen vésett aljú kartusok közt hadijelvényeken pihenő sisakos, pánczélos Mars van ábrázolva. A tusa tövén sárgarézből vert oroszlán Pálffy-czímeres pajzsot tart. Hossza 159 cm., a cső 120, átmérője 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 78.)

9—10. Egy pár puska, egycsövű, kovás, a feketére futtatott cső nyolczoldalú, el van látva sárgaréz irányzóval, alját berakott ezüst inda disztíti; ugyan-csak ezüsttel van berakva a puskaműves neve is: JOHANN O FISHER ★ IN | PRESPVRG; közben beütött kerek sárgaréz bélyeggel, I·F névkezdőbetűk alatt kardot tartó, ágaskodó griffel. Zárlemezére pihenő lándzsás Diana van bevésve, előtte s a zárlemez sarkában kutyával. Oldallemeze sárgaréz, rajta indák közt kutyáktól megtámadott szarvassal. A sárgaréz sátor- és tusalemezt vésett aljú arabeszkék ékítik. A tusa golyótartó-rekeszszel van ellátva, tetején lilium van kifaragva. A sárgaréz címertartó üres. Hossza 122 cm. A cső 73·5 cm., átmérője 2·5, a löőr 1·5 cm. El van látva 1 és 2 számjelzéssel. (Lelt. 105—106.)

11—12. Egy pár puska, egycsövű, kovás, a feketére futtatott vontcső

nyolczoldalú, rajta ezüst berakással, indadisztítés és a puskaműves neve: JOHANN · FISCHER IN | PRESPVRG, mely ismétlődik a zárlemezen, a serpenyő alatt is; a csövön ezenkívül ezüst bélyeg van beütve, I · F névkezdőbetű alatt, mint az előbbieken, kardot tartó, ágaskodó griffel. A zárlemezre vadászati jelenet van vésve, ú. m. két kutyától hajsolt szarvas, puskával célzó vadász s mögötte előre rohanó kutya. Oldalára aranyozott sárgaréz-inda díszítmény van erősítve, az indák közt nyul hátába harapó kutyával. Az aranyozott sárgaréz tusaborítót domború lombozatok közt pajzsos, lándzsás Bellona, a tusa talpát lombozat, a sátorlemezt vésett indák díszítik. A tusa oldalán golyó-tartó-rekesz van, melynek födelét faragots lombozat ékíti. Tövében aranyozott sárgarézből vert oroszlán Pálffy-czímeres pajzsot tart. A tusa és ágy meggy-színű. Egész hossza 115·7 cm. A cső hossza 78·5 cm., átmérője 2·2, a löőr 1·6 cm. A cső nyelvébe 1 és 2 számjelszés van bevésve. (Lelt. 215—216.)

IV. *Hofman* György pozsonyi puskaműves.

A herczeg Esterházyak fraknoi várában van tőle egy kováspuska. Neve: *Georg Hofman*, a löporkamarán van bevésve, a lobbantún pedig PRESPVRG. A domborúan gazdagon vésett nyolczszögű cső XVII. századbeli, a rávésett herczegi koronás címer (négy mezőben váltakozva galamb és csillag) fölött ugyanis 1672. évszám van, a rokokó vésetekkel ellátott díófaagy s általában a lakatszerkezet és fölszerelés a XVIII. század második feléből való.*

V. *Jung* János bazini puskaműves volt a XVIII. század harminczas évei felé. A kassai számadásokban 1736-ból van említés téve róla. (Arch. Ért. 1910. 452.)

A bécsi udvari gyűjteményben van egy általa fölszerelt ezüst berakású, damaszk csövű flinta, a tusán sárgaréz lombozatból kiemelkedő stilizált szakállas emberfővel, az agy tövében címer nélküli koronás kerek pajzszzsal. Jelzése: Jung in Pösing. (Kunsthist. Samml. Saal XXXIII. No. 144.)

VII. *Keller* Venczel pozsonyi puskaműves.

Néhai gróf Pálffy János bazini várában három puskat s két pár pisztolyt őriznek tőle; ezek:

1. Egyszerű kováspuska, nyolczoldalú damaszkcsővel, golyóra. Aczél zárlemezen olvasható a puskaműves neve: KELLER. Feketére futtatott aczéllemezből készült a ravasz körüli fasátor boritéka, a tusaborító és a kétfejű sast utánzó üres címertartó. Hossza 131½ cm. A cső hossza 94 cm., átmérője 2·4, a löőr 1·6 cm. (Lelt. 108.)

2—3. Egy pár egycsövű, kováspuska, a feketére futtatott nyolczoldalú csőbe két réz bélyeg van beütve, a felsőben korona alatt W | KELL | ER | PR nevével, az alsóban nyargaló egyszarvúval. Az egyszerű aczélzárlemezen ismétlődik KELLER neve. A fasátor sárgaréz pántjára 1 és 2 számjelszés van bevésve. A tusaborító és a kétfejű sast utánzó üres címertartó sárgarézből készült. Hossza 115 cm. A cső hossza 77 cm., átmérője 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 220—221.)

4—5. Egy pár pisztoly, egycsövű, kovás, a hengeralakú cső aljára hadi

* Szendrei id. m. 501—502. l. 3061. sz.

jelvények fölé helyezett talapzaton álló s kivont kardot tartó lovas van aranyozott, czápas mezőben domborúan kivésve, fölötte rokokó virágfüzérrel. Szintén domborúan kivéssett négy lovas és egy gyalogos küzdelme van a zárlemezen, a lakatszerkezeten GENTRON A PARIS névvel, a kinek tulajdonítható a pisztolypár díszesebb kiállítása; WENZL KHELLER | IN PRES-PVRG neve csak az egyik pisztoly ravaszánál van bevésve. Oldallemez, sátorlemez, tusaborító, ágyvég, töltővessző-hüvely aranyozott réz, véssett diszítéssel. Az aranyozott sárgaréz címertartó a Pálffy-czímerrel van ellátva. A meggyoszintarna tusát és ágyat faragott lombozatok ékítik. Hossza 54 cm., a cső hossza 30 cm., átmérője 1.7, a löőr 1.5 cm. (Lelt. 283—284.)

6—7. U. a., a cső alul nyolczoldalú, felső része hengeralakú, a két részten lombozatos gyűrű választja el egymástól; a cső aljába négy virág alatt két bélyeg van beütve, a felsőbe korona alatt W | KELL | ER | PR neve, az alsóban nyargaló szarvassal. A főszerelés aranyozott sárgaréz. A kétféjű sast utánzó címertartó üres. A cső nyelvére 1 és 2 számjelzés van vésve. Hossza 52.5 cm., a cső 30 cm., átmérője 1.7, löőr 1.5 cm. (Lelt. 341—342.)

Néhai Pekovics Sándor volt pozsonyi ügyvéd gyűjteményében is láttam

8. egy később kapszliássá átalakított vontcsöví puskát, melynek jelzése WENZEL KELLER A PRESPVRG volt.

VIII. *Neiman (Neuman)* Gáspár pozsonyi puskaműves a XVII. század vége felé.

Néhai gróf Pálffy János bazini várában három puskát őriztek tőle, ezek:

1. Egycsöví, kovás flinta, aczél főszereléssel, a cső hengeralakú, alján domború barokk diszítés közt aczélirányzóval, zárlemeze CASPAR NEIMAN A | PRESPVRG van vésve, oldalát szörnyfőben végződő aczélinda, meggyoszintű tusáját aczélból berakott czirádák és tulipán diszítik; az aczél tusalemez végén tátott szájú sárkánykigyóba megy át, a tusa tövére kétféjű sas módjára stilizált sárkányfejű inda közt medaillonban férfi mellkép van bekarcolva. Hossza 156 cm. A cső 116 cm., átmérője 1.8, a löőr 1.6 cm. (Lelt. 37.)

2. U. a., a cső nyolczoldalú damasz, mely berakott ezüst girlandokkal van diszítve. Vöröses-barnára fényezett faágya a cső végéig tart. Zárlemeze van bevésve a neve:

CASPAR NEUMAN
IN PRESPVRG 1687.

Sátorvas, oldallemez, tusalemez egyszerű aczél. Egész hossza 130¹/₂ cm., ebből a cső 91 cm. A cső átmérője 2.2 cm., kalibere 1.7 cm. (Lelt. 93.)

3. U. a. feketére futtatott nyolczoldalú vontcsövível, készítőjének neve a cső aljára van bevésve: MATHEVS MATL 1652., csak az egyszerű főszerelés való Neimantól, kinek neve CASPAR NEIMAN a zárlemeze van vésve. Egyszerű aczél sátorvasa virágvázából kinövő lombozatban végződik. Hossza 125 cm., a cső 87 cm., átmérője 2.5, a löőr 1.1 cm. (Lelt. 104.)

IX. *Pacholick (Pacholeck)* Venczel pozsonyi puskaműves. Főleg olasz és török fegyvercsöveket szerelt föl; különösen a gróf Pálffyak számára dolgozott, úgy hogy az ő nevével jelzett s általam ismert 25 puská és pisztoly közül csak egyről nem állapítható meg a Pálffyakkal való kapcsolatot.

Néhai gróf Pálffy János bazini várában 12 puskát és 11 pisztolyt őriznek tőle. Ezek a következők:

1. Flinta, sárgarezes fölszereléssel, kakas nélküli kettős ravaszszal; a cső alsó része nyolczszögű, felső része hengeralakú, ágyához sárgaréz pánt szorítja, alján vésett lombozatok közt WENZL PACHOLICK | A PRESPVRG van bekarcolva. A tusa tövére nagyon elstilizált címernélküli sárgaréz pajzs van erősítve. Hossza 137¹/₂ cm. A cső hossza 99¹/₂ cm., átm. 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 25.)

2—3. Egy pár puska, egycsővű, kovás, a csövet sárgaréz pánt szorítja ágyához, aljába Francisco Bis 1730 körüli híres madridi puskaműves két vörösréz bélyege van beütve, a felsőben korona alatt NCIS | BIS, az alsóban négy mezőre osztott keresztes gömbben négy csillaggal.* Az egyszerű zárlemeze PACHOLIK neve van bevésve. A tusát faragott indák díszítik, borítója s oldallemeze egyszerű sárgaréz. A tusa tövéen kétféjű sashoz hasonló sárgaréz pajzsba a Pálffy-czímer van bevésve. Számjelzése 1 és 2. Hossza 140 cm., a cső hossza 101, átm. 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 50—51.)

4—5. U. a., a feketére futtatott cső alul nyolczszögű, fönt hengeralakú, a két részt gyűrűtagozat választja el, a csövet ágyához díszes sárgaréz pánt szorítja, aljára két sárgaréz bélyeg van beütve, az alsó, mint az előbbi, négycsillagos keresztes gömb, a felső WEN | ZEL | PACH | OLIK névvel van ellátva, kinek neve: PACHOLIK PRESPURG ismétlődik a zárlemezen. Tusa-borító és címertartó sárgaréz; az utóbbi kétféjű sast utánoz és a Pálffy-czímer van belevésve. Hossza 145 cm., a cső hossza 107 cm., átm. 2, a löőr 1·8 cm. El van látva 1 és 2 számjellel. (Lelt. 53—54.)

6—7. U. a., a feketére futtatott cső alul nyolczszögű, fönt hengeralakú, aljában két sárgaréz-liliomos bélyeg van beütve, az egyik korona alatt G. I. E. Mutti olasz csökbiztatójával: GIE | MVT | TI, a másik lépdelő lóval. A barokk ékítményű zárlemezen WENZL PACHOLICK neve, a lakatnyulvánnyon PRESPVRG van bevésve. A tusát kartusos indafaragvány díszíti. A kétféjű sast utánozó sárgaréz címertartó üres. Hossza 154·5 cm., a cső 116 cm., átm. 1·8, a löőr 1·6 cm. (Lelt. 57—58.)

8. Egycsővű kováspuska, a hengeralakú keleti cső alján berakott arabeszkkel és bordás díszítéssel, továbbá beütött sárgaréz keleti bélyeggel van ellátva. Egyszerű zárlemezen PACHOLIK PRESPURG neve van bevésve. Tusáját faragott inda díszíti. Hossza 155¹/₂ cm. A cső 119¹/₂ cm., átm. 2, a löőr 1·8 cm. (Lelt. 74.)

9—10. Egy pár egycsővű, kováspuska; a feketére futtatott vontcső nyolczszögű, aljára WENZL PACHOLICK | PRESPVRG neve van bevésve. A zárlemez egyszerű sima acél, a sátorborító pánt, oldal- és tusalemez egyszerű sárgaréz. A tusa belső oldalát faragott kartus díszíti. A kétféjű sast utánozó sárgaréz címertartóba a Pálffy-czímer van vésve. Hossza 116 cm., a cső 79 cm., átm. 2·2, a löőr 1·6 cm. (Lelt. 218—219.)

* L. Boenheim: Waffenkunde 667. l. és Demmin: Die Kriegswaffen. Vierte Aufl. 1893. 1032. l.

11—12. U. a. Hasonló a fentebbi puskapárhoz, a cső alján ugyanazon fölirattal. Fölszerelése hasonló, csak a címertartó üres. Hossza 117,5 cm. A cső 79,5 cm., átm. 2,3, a löőr 1,6 cm. El van látva 1 és 2 számjellel. (Lelt. 228—229.)

13—14. Egy pár pisztoly, egycsőű, kovás, a cső alul nyolczoldalú, fönt hengeralakú; a két részt gyűrűtagozat választja el, aljába négyszögű aranyozott vörösréz bélyeg van beütve, jobbra néző oroszlánnal. Egyszerű zárlemezén PACHOLIK PRESPURG neve olvasható. Oldallemez, sátorlemez és tusafejborító egyszerű aranyozott sárgaréz. A tusa és ág vörösbarna. A tusa tövén kétféjű sast utánzó aranyozott sárgaréz-pajzsba a Pálffy-czímer van bevésve. El van látva 1 és 2 számjellel. (Lelt. 287—288.)

15—16. U. a., a hengeralakú cső keleti, alján berakott ezüst czirádák közt ötszögű török rézbélyeg van beütve. Egyszerű acél zár lemezére PACHOLIK, az oldallemezre PRESPURG van bevésve. Tusavéget, tusatőt és a töltővesszőhüvely alját faragott rokokó kartus és nyelvét kiöltő groteszk fő ékíti. El van látva 1 és 2 számjellel. (Lelt. 295—296.)

17—18. U. a., kiállítása hasonló az előbbihez, csak a cső különbözik, egész végig hengeralakú s közepén szalag fut végig. Úgy a zárlemezre, mint az oldallemezre PACHOLIK neve van bevésve. Számjelzése 5 és 6. (Lelt. 297—298.)

19—20. U. a., hengeralakú damaszkcsőve berakott ezüst arabeszkek közt ötszögű sárgaréz török bélyeggel van ellátva. Zárlemezének bevéssett fölirata: WENZEL | PACHOLECK | IN | PRESPVRG. Oldallemez, sátorlemez, a gömbalakú tusafejet borító lemez s a kétféjű sast utánzó üres címertartó aranyozott ezüst. Hossza 56 cm. A cső hossza 32,5, átm. 1,8, a löőr 1,4 cm. El van látva 1 és 2 számjellel. (Lelt. 305—306.)

21—22. U. a., hengeralakú keleti csővének közepén három bordával, két mezőre osztott s domború virágsziromban végződő szalaggal, alján hasonló virágsziromban beütött keleti bélyeggel, a cső egész végig szaruban végződő ágyba van foglalva. Zárlemezére PACHOLIK | PRESPVRG neve van bevésve. Barnás-vörösre fényezett tusájának végén lombozatos és kartusos groteszk emberfő van kifaragva. Számjelzése 7 és 8. Hossza 47 cm., a cső hossza 30,3, átm. 1,8, a löőr 1,5 cm. (Lelt. 313—314.)

23. Pisztoly, egycsőű, kovás, a damaszkcsövet berakott ezüst arabeszkek ékítik, közepén két bordától határolt szalag megy végig, aljára ötszögű török bélyeg van beütve. Az egyszerű zárlemezre PACHOLICK | PRESPVRG van bevésve. Fölszerelése aranyozott sárgaréz. A kétféjű sast utánzó címertartó üres. A cső nyelvére két számjellel van bevésve. Hossza 58 cm., a cső 33 cm., átm. 1,7, a löőr 1,5 cm. (Lelt. 345.)

Herczeg Batthyány Ödön körmendi várkastélyában

24. egy Lazarino Cominazzo-féle pisztolycső fölszerelője a lakatszerkezetre vésett fölirat szerint WENZL PACHOLICK PRESPURG volt. A pisztoly Pálffy-czímerrel van ellátva, tehát ezt is a Pálffyak megrendelésére szerelte föl Pacholik s nyilván, mint Pálffy-ajándék került Körmendre.*

* Tüzetesebb leírását l. Szendreinél, id. m. 629. l. 3381. sz.

Néhai Rakovszky Ferencz nyitrai megyei nováki fegyvergyűjteményében szintén volt

25. egy damaszkcsövű kováspuska, melynek jelzése: W. PACHOLI ... | PRESPVRG.

X. Psener Pál pozsonyi puskaműves.

Gróf Erdődy Ferencz galgóczi várkastélyának vadászfegyverei közt van tőle

1—2. egy pár egycsövű kováspuska, mely az 1896-iki ezredéves országos kiállítás vadásztörténeti csoportjában volt kiállítva. A törökbélyeges cső nyolczoldalú. A lakatszerkezet aczéllapjára van bekarcolva a főszerelő puska-műves neve: PALV PSENER | IN PRESPVRG. A sárgaréz oldallemez domborműves jelenettel van ellátva, mely oroszánoktól vont kocsiban Marsot tünteti föl, előtte sisakkal, pánczéllal, pajzsos és meztelen ülő férfialakkal. A tusa alját oroszán- és gyermekfejes sárgaréz-lemez borítja. A tusa tövén kerek sárgaréz címertartóba a gróf Erdődy-címer van bevésve. (Tört. Kalauz. III. 103, 105.)

Néhai gróf Pálffy János bazini várában három fegyver van tőle, ú. m.:

3. egycsövű kováspuska, a feketére futtatott s alul bordázott díszes cső LAZARINO COMINAZIO-tól való, ágyához aranyozott rézpánt szorítja, a pánton két-két, egymást metsző medaillonban női fej van; ágyának vége s a töltővessző-hüvelyek vésett díszű aranyozott sárgarézből készültek. A zárlemezen van PAVL PSENER PRESPVRG neve. Oldalára két indadisztiménynyé stilizált sárkány van erősítve aranyozott sárgarézből. A tusa aranyozott sárgaréz-lemezen vésett aljú lomboszatok körül sisakos, íjjas, lándzsás Diana emelkedik ki, mellette kutya. A sárgaréz címertartó üres. Hossza 145 cm. A cső 108 cm., átm. 1.8, a löőr 1.6 cm. (Lelt. 82.)

4—5. Egy pár pisztoly, egycsövű, kovás; az alján bordázott, díszes cső fölirata «LAZAR» | «COMINAZ.» Az aczél zárlemeze PAVL PSENER neve van bevésve. Oldalát két egymással szembenéző s lombosattá stilizált aranyozott sárgaréz sárkány díszíti. A főszerelés aranyozott sárgaréz. A sátorlemez domború virágvázában végződik, közepén vésett díszítéssel. A tusa gömbfejét borító lemez közepén groteszk fő van domborúan kiverve. A címertartó üres. Tusa és ágy vöröses-barna. Hossza 58.5 cm. A cső hossza 34.5 cm., átm. 1.5, löőr 1.3 cm. (Lelt. 335—336.)

XI. Vilgraeter József pozsonyi puskaműves. A M. N. Múzeum fegyvergyűjteményében van tőle egy kovásból kapszlissá átalakított pisztoly, damaszkcsővel, mely vésett díszítésű sárgaréz-lemezes faágyba van erősítve. A lakatszerkezet bekarcolt virágokkal van díszítve, a zárlemezen IOS. VILGRAETER és A PRESPURG fölirattal. A ravaszt körülvevő sárgaréz-lemez bekarcolt harántos vonalakkal és csillagokkal van díszítve. A madárfejszerű agy rokokóizlésű sárgaréz-lemezzel van ellátva. Állítólag Cseh 1848/49-iki honvéd főhadnagyé volt, honnan a Reviczky-gyűjteménybe került. (Naplószám 45/1895. L. Hadt. N.)

XII. Wacholt Dániel pozsonyi puskaműves. A Magyar Nemzeti Múzeumban van tőle

1. Puska (18—19. ábra), egycsövű, kovás, golyóra. A damaszkcső

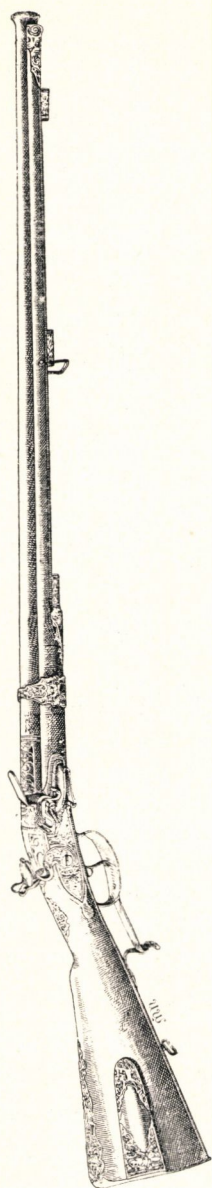
nagyobbik felső része gömbölyű, alsó része nyolczoldalú, alján s a gömbölyű rész kezdeténél berakott arabeszkdiszítéssel, faágyához vésett diszítésű sárgaréz pánt szorítja. Az acél zárlemezre ülő Diana kuttyájával, a zárlemez sarkába szárnyas Ámor nyúllal, mindegyik domborúan, a serpenyő alatt DANIEL. — WACHOLT puskaműves neve, a kakas mögött PRESPVRG van vésve. Oldal-, sátor- és tusaborító-lemez sárgaréz s mindegyiket domború jelenetek díszítik; az oldallemezen vár, puskás katona, sátor alatt hadijelvények közt pihenő alak van kiverve; a sátorlemez közepén és felső végén medaillonban Diana van; a tusa nyakán címertartóban lovas vadász, alatta pálmacsomót tartó és szarvas nyakát átölelő pihenő sisakos Mars látható; a tusa hátán kései barokk diszítés közt lantoló alak, alant agancsánál szarvast tartó nő van ülő helyzetben; a tusa talpát borító sárgaréz-lemezre szarvas van bevésve. A töltéstartó rekesz födelének sárgaréz borítékán ülő Diana és nyargaló szarvasűnő van. A töltővessző-hüvely alsó végét csupaszképű zászlós pánczélos alak díszíti. Hossza 129 cm. A cső hossza 89.5 cm., átm. 2.5 cm., a löőr 1.6 cm. (Naplószám 1/1911. Hadt. N.)

Néhai gróf Pálffy János bazini várkastélyában három fegyver van tőle, ú. m.:

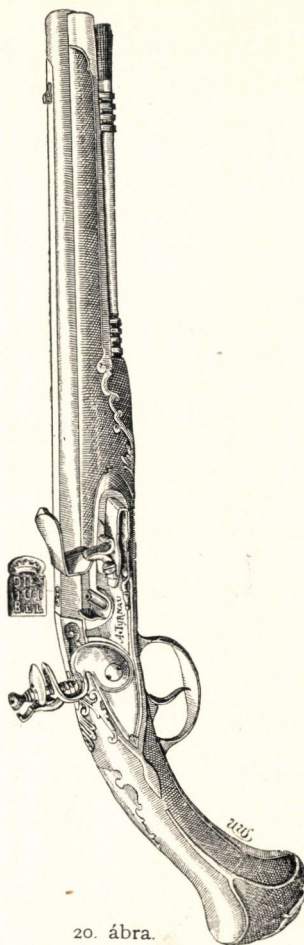
2—3. egy pár puska, egycsőű, kovás, a diszítésben némi eltéréssel; a feketére futtatott cső alul nyolczoldalú, fönt hengeralakú, a cső aljába két réz bélyeg van beütve, egyikben ágaskodó cseh oroszlánnal, másikban korona alatt DAN | IEL | WAC | HOLT névvel; az egyik puska csővét barokk díszű pánt szorítja szaruban végződő ágyához. A zárlemezre DANIEL WACHOLT IN PRESPVRG néven kívül vadászati jelenet van bevésve (két lovas és egy gyalogos vadász s a zárlemez sarkában előre siető puskás gyalog vadász és kutya). Oldal-, sátor-, tusaborító-lemez és az üres címertartó sárgaréz; az oldallemez barokk diszítés közt puskás gyalog vadász és szarvast lefülelő kutya, a sátorlemezen szarvassal játszó ülő gyermek, a tusaborítón két nő, a tusaborító talpán gyermek van ábrázolva és pedig az egyik puskán egyik kezében kardot, másikban babérágat tart a gyermek, a másik puskán a kard már babérrel van körülfonva. 1 és 2 számjellel ellátva. Hossza 137 cm., a cső 100 cm., átm. 2, a löőr 1.8 cm. (Lelt. 61—62.)

4. Puska, egycsőű, kovás; a nyolczoldalú, alul bordázott, fölül hengeralakú, közben gyűrűtagozattal elválasztott s feketére futtatott díszes cső LAZARI x COMINAZI műve. Az acél zárlemezre van vésve DANIEL WACHOLT | IN PRESPVRG, mint fől szerelő puskaműves neve, a zárlemez sarkában babérkoszorús fiatal férfi mellképével. A lombozattal díszített sátor- és tusalemez s az üres címertartó aranyozott réz. Hossza 157.5 cm., a cső 118.5 cm., átm. 1.7, a löőr 1.5 cm. (Lelt. 109.)

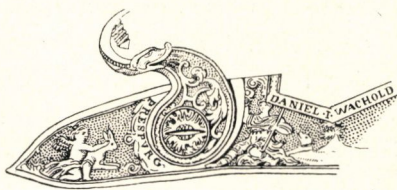
XIII. *Zschernich* Be. nagyszombati puskaműves. A M. N. Múzeumban egy pár kováspisztoly van tőle (20. ábra), melynek ő a fől szerelője; a cső Di. Esquibel híres spanyol puskaműves készítménye. A fől szerelés egész egyszerű, a szerszámlemezen egyik pisztolyra BE ★ ZCHERNICH, másakra A ★ TYRNAU van karczolva. Bárá Orczy Béla ajándéka. (Naplószám 13/1897. 12—13. Hadt. N.)

18 ábra.

20. ábra.

19. ábra.

XIV. *Névtelen* pozsonyi puskaművestől. Herczeg Batthyány Ödön kör-
mendi kastélyában van egy XVIII. századbeli kováspuska, nyolczoldalú, hullá-
mos damaszkcsővel, bevert ezüst diszítéssel, sárgarezes agygyal. A szerszám-
lemezre *APRESPVRG* van bevésve.*

Nagy Géza.

* Szendrei id. m. 720. l. 3648. sz.